

Maaseudun Tulevaisuus 28.10.2011, Vierasyliö

Suomalaisen ihmiskaupan vastaisen toiminnan sokea piste: seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa

Tämänkin lehden sivuilla on julkaistu kuvitteellisia ”työpaikkailmoituksia”, joissa haetaan ”kielitaidotonta myytävää voittotalliin” pöyristyttävin ehdoin. Kyse on ihmiskaupan vastaisesta kampanjasta.

Tarve kampanjoida aiheen tiimoilta on ilmeinen. Kansallinen ihmiskaupparaportoiija, vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet ja ylitarkastaja Venla Roth toteavat, ettei etenäkään seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää ihmiskauppaa Suomessa edelleenkään tunnisteta. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n mukaan naisten ja tyttöjen seksuaalista hyväksikäyttöä pidetään ihmiskaupan tyyppillisimpänä muotona, mutta Suomessa vain murto-osa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään otetuista on seksuaalisen hyväksikäytön uhreja (Maaseudun tulevaisuus 19.10.2011).

Tunnistamisongelma kyseenalaistaa Suomen ihmiskaupan vastaisen politiikan ihmisoikeuslähtöisyyden: uhrit eivät saa heille kuuluvaa tukea, saati oikeutta, ellei heihin kohdistuvia rikoksia tunnisteta. Julma kohtelu jatkuu.

Miksi suomalaiset poliisit, syyttäjät tai tuomarit eivät näe esimerkiksi prostituoitujen seksuaalisessa hyväksikäytössä ihmiskaupan piirteitä? Ihmisoikeusnäkökulmasta olennaisimmat syyt liittyvät stereotyyppisiin mielikuviin ihmiskaupasta ja ihmiskaupan uhreista, syrjiviin asenteisiin ja lainsäädännön puutteisiin.

Ihmiskauppaan liittyvät stereotypiat tunnistamisen esteenä

Ihmiskauppa-sanaan liittyy vahva mielikuva uhrin erehdyttämisestä esimerkiksi tarjotun työn luonteen suhteen ja äärimmäisestä fyysisestä väkivallasta alistamisen tyyppillisimpänä keinona. Tosiasiassa suuri osa Suomessa tunnistamattomiksi jäävistä ihmiskaupan uhreista on tullut maahan tietäen tulevansa tänne myymään seksuaalipalveluja. Stereotyyppisestä mielikuvasta poikkeava tilanne sokeuttaa viranomaiset.

Sokeus voi kieliä asenteesta: ”prostituoitu saa sitä mitä tilaa”. Asenne on perustavalla tavalla

ihmisoikeusajattelun vastainen. Jokaisella ihmisellä on oikeus elää vapaana syrjinnästä, väkivallasta tai sen uhasta. Tätä oikeutta turvaavat lukuisat ihmisoikeussopimukset.

Ihmiskaupan kriteeristön täyttymisen kannalta on epäolennaista, onko henkilö tiennyt työn luonteesta ennalta. Olennaista on se, että henkilöön kohdistuu hyväksikäyttövaiheessa niin alistavaa väkivaltaa, nöyryyttämistä ja riistoa, ettei hän kykene irrottautumaan tilanteesta omin avuin.

Toinen tunnistamista haittaava stereotypia on mielikuva äkillisestä ja äärimmäisestä väkivallasta, jonka kohteeksi uhri joutuu välittömästi ”työnsä” aloittaessaan. Tosiasiassa ihmiskauppa on usein vaiheittain etenevä, uhrin itsemääräämisoikeuden pala palalta murentava prosessi. Ihmiskaupan uhri voi olla näennäisesti vapaa liikkumaan, mutta hänet on sidottu hyväksikäyttäjäänsä näkymättömällä siteellä, pelolla. Tällaisesta alistussuhteesta vapautuminen voi olla erittäin vaikeaa. Hyvin harvoissa tilanteissa uhri osaa nimetä kokemuksensa ihmiskaupparikokseksi. Usein irtautuminen vaatii oman, käänteisen prosessinsa, jonka tavoitteena on uhrin itsemääräämisoikeuden palauttaminen hänelle itselleen.

Parituksen ja ihmiskaupan päällekkäisyys lainsäädännössä

Kolmas tunnistamattomuutta selittävä seikka liittyy lainsäädäntöön. Rikoslakimme ihmiskauppaa ja paritusta koskevien nimikkeiden päällekkäisyys on todettu useissa eri yhteyksissä. Tämä johtaa siihen, että ihmiskaupan piirteitä sisältävät rikokset käsitellään paritusrikoksina. Suomen ensimmäisessä kansallisessa ihmiskaupparaportissa vuodelta 2010 todetaan, että useisiin paritustapauksiin liittyi ihmiskaupan piirteitä: parittajat olivat saattaneet uhrin huomattaviin velkasuhteisiin tekaistuina syin, kontrolloineet prostituoitujen liikkumista ja puhelinliikennettä operaattoreita hyödyntäen, matkustusasiakirjoja oli otettu haltuun ja poltettu. Prostituoituja oli pahoinpidelty ja heidän perheitään oli uhkailtu fyysisellä ja seksuaalisella väkivallalla.

Uhrin kannalta on valtava ero siinä, käsitelläänkö häneen kohdistuvaa seksuaalista riistoa parituksena vai ihmiskauppana. Jos rikoksen katsotaan olevan ”vain” törkeä paritus, uhria kuullaan oikeudessa ”vain” todistajana – häntä ei siis pidetä lainkaan uhrina. Parituksen uhri ei pääse ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään, useimmiten hänet karkotetaan. Karkottamisen jälkeen hänen kohtalostaan ei tiedetä juuri mitään.

Ihmiskaupan uhrina hän saa neuvoja ja opastusta oikeusprosessissa, hänet otetaan sisään auttamisjärjestelmään ja hänellä on tahtoessaan oikeus oleskelulupa – muun muassa. Yhteiskunta ojentaa kätensä, suojellakseen ja tukeakseen uhria.

On päivän selvää, että Suomessa vallalla oleva toimintamalli johtaa seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneiden ihmiskaupan uhrien heitteillejättöön. Lähes kaikki uhrin ovat naisia. Kyse on siten myös naisiin kohdistuvasta rakenteellisesta väkivallasta, eli sukupuolen perusteella tapahtuvasta syrjinnästä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma ”Avoin, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi” sisältää

useita mainintoja ihmiskaupan vastaisen työn tehostamisesta. Istuvan hallituksen on ymmärrettävä, että oikeudenmukaisuuden toteutumiselle on yksi ehto ylitse muiden: epäoikeudenmukaisuuden tunnistaminen. Hallituksen ihmiskaupan vastaisen työn keskiössä on oltava uhrien tunnistamisen tehostaminen, ihmiskaupparikokseen viittaavien tekojen herkkä havaitseminen. Vasta tämän jälkeen voimme sanoa toimivamme ihmisoikeuksia kunnioittaen ihmiskauppaa vastaan.

Pia Puu Oksanen

Naisten oikeuksien asiantuntija

Amnesty Internationalin Suomen osasto